

HÁDA Béla:¹ Egy bírósági határozat margójára

Vezetői összefoglaló

- 2016. július 12-én a hágai székhelyű Állandó Választottbíróság a Fülöp-szigetek álláspontját támogatta a Kínai Népköztársasággal szemben, s kimondta, hogy Kínának nincs történelmi joga a dél-kínai-tengeri területekhez.
- A dél-kínai tenger szigetei a huszadik század második felétől értékelték fel, a tengerfenék alatt rejtőző szénhidrogénkészletek, és a tengeri szállítási útvonalakhoz fűződő geostratégiai számítások miatt.
- Mivel a kelet-ázsiai népek állami hagyományainak nem képezte részét a tengeri térségek feletti kizárólagos szuverenitás gondolata, s ilyen igény érvényesítéséhez eszközök sem álltak rendelkezésükre az elmúlt évszázadok folyamán, nehéz napjaink területi aspirációkhoz bármiféle komoly történelmi alátámasztást lelteni.
- A jelenleg hatályos nemzetközi jogi normák alapján valóban aligha van esély arra, hogy Kína bármikor képes lesz elismertetni területi igényét az érintett szigetcsoporthoz túlnyomó része felett.
- Az 1982. évi ENSZ tengerjogi egyezmény előírásai a parti tenger meghatározására a Kína által mesterséges létrehozott szigetek esetében nem alkalmazhatók.
- A döntés a jövőben hivatkozási alappá válik a vitában részt vevő többi délkelet-ázsiai állam számára is, ami a további kínai expanzió politikai kockázatait erősítheti. Ez természetesen csökkenti az agresszív kínai válasz kockázatát is.

2016. július 12-én a hágai székhelyű Állandó Választottbíróság (*Permanent Court of Arbitration*) kihirdette világszerte nagy médiavisszhangot kiváltó határozatát az évtizedek óta húzódozó és az elmúlt évek folyamán mélyülni látszó dél-kínai-tengeri területi konfliktus két érdekelt felének, a Fülöp-szigeteknek és a Kínai Népköztársaságnak a vitájában. Az eljárás Manila beadványa nyomán zajlott le, és már kezdetektől fogva egyértelmű volt, hogy eredménye szimbolikus jelentőségében jóval túlmutat majd a két állam aktuális nézeteltérésén. Mint ismert, a bíróság a Fülöp-szigetek álláspontját támogatta, elutasítva azokat az érveket, melyet a kínai fél szokott felsorakoztatni területi igényeinek alátámasztására.²

Anélkül, hogy belevesznénk az összetett, több államot és területet érintő konfliktus részleteibe, e véleménycikkben érdemes lehet rámutatnunk a bírósági határozat által is kidomborított probléma néhány sajátos vonására.

1. A Dél-kínai-tenger szigetvilágát történelmileg valójában *senki* sem birtokolta. Ez már csak azért sem volt lehetséges, mert a viták gócpontjának számító Spratly-szigetcsoporthoz tagjai természetes adottságaik folytán alkalmatlanok az emberi élet fenntartására. Egészen a legutóbbi évtizedekig *senki* sem tartózkodott rajtuk huzamosabb ideig, azóta is csak mesterséges körülmények között. E szigetek a huszadik század második felétől értékelték fel, egyrészt a tengerfenék alatt rejtőző – egyébként igencsak bizonytalan nagyságú – szénhidrogénkészletek, másrészt a tengeri szállítási útvonalakhoz fűződő geostratégiai számítások miatt. A Fülöp-szigetekhez közel fekvő területek hovatartozása különösen a földgázkészletek birtokbavétele szempontjából lényeges, hiszen ezek java jelen ismereteink szerint itt található.

2. A kelet-ázsiai népek állami hagyományainak

¹ Háda Béla, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának tudományos segédmunkatársa (mail: hada.bela@uni-nke.hu)

² Martikas SANTOS: *Key points of arbitral tribunal's verdict on PH - China dispute*. [online], 2016. 07. 12. Forrás: Inquirer.net. [2016. 07. 12.] Az ítélet angol nyelvű változata letölthető: <https://www.pcacases.com/web/view/7> [2016. 07. 12.]

nem képezte részét a tengeri térségek feletti kizárólagos szuverenitás gondolata. Ilyen igény érvényesítéséhez általában az eszközök sem álltak rendelkezésükre az elmúlt évszázadok folyamán. A parti tenger és a kizárólagos gazdasági övezet jogi fogalma nyugati gyökerű. Noha tény, hogy a 19. század folyamán már megtörténtek az első igénybejelentések Vietnam (1816), majd a Kínai Birodalom (1876) részéről is a Dél-kínai-tenger szigetcsoportjaira, ezek a gyarmatosító tengeri hatalmak kelet-ázsiai megjelenésének és politikájának reakciójaként született egyoldalú intézkedések voltak, melyek legitimitását a többi érdekelt fél nem ismerte el, és mint jeleztük, sokáig érdemi lépések sem történtek a tényleges birtokbavétel érdekében.³ Noha a mai szuverenitási igények is ezekre a próbálkozásokra támaszkodnak, a fent leírtak alapján igen nehéz lenne a területi aspirációkhoz bármiféle komoly történelmi alátámasztást lelteni.

3. A bírósági eljárással kapcsolatban született előzetes nyilatkozatok alapján is borítékolható volt a Kínai Népköztársaság elutasító hozzáállása a határozattal szemben. Miután Peking még esélyt sem kívánt adni annak, hogy a nemzetközi jog alapján rendeződhessen a Dél-kínai-tenger szigeteinek hovatartozása körüli nézeteltérés, az a benyomás erősödött meg, hogy a kínaiak tisztában voltak vele: egy ilyen döntési helyzetben szinte semmi esélyük sem lenne kitűzött céljaik érvényre juttatásához. A jelenleg hatályos nemzetközi jogi normák alapján valóban aligha van esély arra, hogy Kína bármikor képes lesz elismertetni területi igényét az érintett szigetcsoport túlnyomó része felett.
4. Noha Délkelet-Ázsián kívül erről ma már ritkán emlékeznek meg, nem érdemes megfeledkeznünk arról sem, hogy Kína jelenleg birtokolt pozícióit a Spratly-szigetvilágban lényegében katonai erő bevetésével, erőszakos úton szerezte meg. Emiatt a vietnami és fülöp-szigeteki politikai közvélemény szemében Peking lényegében klasszikus hódító hatalomként lépett fel. A szigetek legnagyobb része egyébként ma vietnami fennhatóság alatt áll. A máig a helyi kínai jelenlét gerincét alkotó szárazulatok megszerzése is a vietnamiakkal való konfrontáció útján történhetett meg. Még 1988. március 14-én került sor egy kisebb összecsapásra a Kínai Népköztársaság és Vietnam hadihajói között a Johnson-zátonynál. Három vietnami hajó elsüllyesztése (és 74 tengerész halála) után a kínai fél került ki győztesként az ütközetből. Még a megelőző évben Peking egy kutatóexpedíció álcája alatt jelent meg a vitatott területen, felmérve a lehetséges ellenállást.⁴ A márciusi összecsapást követően foglalta el a szigetcsoport nyolc kisebb tagját. A történeteknek két fontos következménye lett: egyrészt azóta a térség államai nemigen hisznek a kínai „kutatóexpedícióknak”, másrészt Peking megvethette lábát a területen, az általa birtokba vett zátonyok azonban természetes formájukban rendkívül gyenge lehetőségeket jelentettek egy permanens katonai jellegű infrastruktúra számára.
5. Az elmúlt két esztendő kínai „építkezési láza” a térségben – melynek eredményeként a zátonyok és atollok feltöltésével komplett kikötők és repülőterek nőttek ki a tengerből – lényegében erre a problémára nyújt megoldást. Peking ütőképessége a Dél-kínai-tengeren ezek nyomán minden bizonnyal számottevően erősödik majd, jogi helyzete azonban aligha. Az 1982. évi ENSZ tengerjogi egyezmény előírásai a parti tenger meghatározására a mesterséges szigetek esetében nem alkalmazhatók, így esetleges szénhidrogén-kitermelési tevékenysége ezektől nem lesz legitimebb.
6. Mindezzel nem azt akarjuk állítani, hogy a dél-kínai-tengeri konfliktusban érdekelt többi fél álláspontja – túltekintve a Fülöp-szigetek szuverenitásának megsértését kimondó bírósági határozaton – minden esetben megalapozottabb és szilárdabb, mint Kínáé, látni kell azonban, hogy a kínai fél leginkább azzal operál, amije van: nyomasztó katonai fölényével és elképesztő ipari potenciáljával, amelynek köszönhetően a mesterséges szigetek példa nélküli intenzitással zajló építése is megvalósítható. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a kínai kül- és biztonságpolitika egy erősödő nagyhatalmi identitás árnyékában formálódik, mely legfrissebb katonai stratégiájában egyenesen a kínai nép jövőjének kulcsaként tekint a korábban megfogalmazott tengeri érdekek érvényesülésére.⁵

³ Bővebben: HÁDA Béla: Vietnam az óriások sakkjáráján. *Nemzet és Biztonság*, 2015/4. 3–20. o.

⁴ Lásd Stein TONNESSON: The History of the Dispute. In: Timo KIVIMAKI (ed.): *War or Peace in the South China Sea?* Copenhagen: Nias Press, 2002. 17. o.

⁵ *China's Military Strategy* [online], May 2015, Forrás: Ministry of National Defense, The People's Republic of China, [2015. 05. 26.]

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont NÉZŐPONTOK 2016/8.

Mindenfajta rendezést tehát kizárólag a saját szempontjainak érvényesítésével tart lehetségesnek. A jogi értelmezések lehetnek eltérőek, azt azonban érdemes tisztázni, hogy akár Magyarország, akár a világ országainak túlnyomó része érdekelt-e abban, hogy egy 19. századi stílusú nagyhatalmi érdekvényesítés számára nyíljon szélesebb tér a 21. század nemzetközi rendszerében, vagy időnként háttérbe szorítva az erő elvét érvényesíthető marad egy mindenkire nézve egyaránt kötelező elv- és jogi keretrendszer is. Utóbbiban alapvetően a Kínai Népköztársaság is érdekelt.

7. Végezetül érdemes rámutatnunk, hogy a konfliktus (különösen pedig annak további mérgesedése) minden fél számára akadályozza a terület fő értékének tekintett szénhidrogénkincs kitermelését és hasznosítását. Ezzel összevetve – különösen a megelőző állapothoz képest – a jelenlegi pozíciói objektív nyereséget jelentenek Kína számára, még ha a kívánt mértéktől távol is állnak. Ezért azok feladása a belátható jövőben nem várható. Kétségtelen ugyanakkor, hogy a július 12-i határozat – vagy annak bizonyos elemei – a jövőben hivatkozási alappá válik a vitában részt vevő többi délkelet-ázsiai állam számára is, ami a további kínai expanzió politikai kockázatait erősítheti. Ez természetesen csökkenti az agresszív kínai válasz kockázatát is.

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont NÉZŐPONTOK 2016/8.

Az „SVKK Nézőpontok” 2010 óta a Kutatóközpont külső munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit, értékeléseit közreadó, illetve a Központ munkatársainak szubjektívebb szakmai véleményét közlő időszakos kiadvány.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Csiki Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

© Háda Béla, 2016

© Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2016